

Mateusz Kubek

Uniwersytet Rzeszowski

Kolegium Nauk Humanistycznych/ Kolegium Nauk Społecznych

**Streszczenie pracy doktorskiej: Ukraiński ruch ludowy w Galicji Wschodniej
(1897 – 1914)**

(Praca napisana pod kierunkiem: prof. dr hab. Jarosława Mokłaka)

Galicja Wschodnia w XIX wieku była zróżnicowana kulturowo. Wspomniany obszar zamieszkiwany był przez Polaków, jak i Ukraińców. W tym czasie oba narody budowały swoją tożsamość narodową w oparciu o niższe warstwy społeczne. Fakt ten powodował, że stosunki narodowościowe w Galicji Wschodniej stawały się napięte. W historiografii badacze najczęściej zwracają uwagę na kwestie polityczne, natomiast autor w przedstawionej do obrony dysertacji doktorskiej skoncentrował się na aspekcie społecznym, powiązanim z trudnymi relacjami narodowościowymi. Przedmiotem badań autora stała się aktywność ukraińskiego chłopstwa w burzliwych strajkach rolnych, kampaniach wyborczych oraz reperkusje po zamachu na życie namiestnika hrabiego Andrzeja Potockiego. Autor umiejscowił ukraiński ruch ludowy w konkretnych ramach czasowych, 1897 – 1914.

Przybliżając ukraiński ruch ludowy autor zwrócił uwagę na stosunki religijne oraz ekonomiczne wsi galicyjskiej. Przedstawił wyzysk chłopów przez właścicieli wielkich obszarów dworskich. Autor wysunął tezę, iż pomimo formalnego zniesienia pańszczyzny ekonomiczna kondycja chłopów nie uległa poprawie. W czasach, o których traktuje praca doktorska chłopcy otrzymali prawo do wolnej emigracji. Ukraińcy, otwierając się na zewnętrzny świat nabywali świadomość narodową. Kolejnym imperatywem wpływającym na charakter ukraińskiego chłopstwa była propaganda polityczna. We wsiach Galicji Wschodniej działali agitatorzy, którzy podnosili potrzeby narodowe oraz ekonomiczne chłopów. Byli nimi księża grekokatolicy, studenci z Uniwersytetu Lwowskiego oraz Politechniki Lwowskiej,

nauczyciele szkół ludowych, ale także wykładowcy szkół wyższych, jak również wójtowie oraz inni urzędnicy gminy wiejskiej.

Ukraińska świadomość narodowa nie była jedyną we Wschodniej Galicji. Polski ruch narodowy również rozwijał się wśród chłopów galicyjskich. Był to proces budowania nowego narodu opartego na wszystkich warstwach społecznych. Polska szlachta dążąc do uspokojenia nastrojów społecznych faworyzowała część chłopów, obdarzając ich przywilejami ekonomicznymi, natomiast tych, którzy żądali wyższych płac za swoją pracę szlachta prześladowała. Dotyczyło to zarówno chłopów ukraińskich, jak i polskich. W przedstawionej dysertacji opisano również inne stosunki narodowościowe: ukraińsko-żydowskie, ukraińsko-„moskalofilskie”.

Autor pracy doktorskiej dążąc do przedstawienia zjawisk społecznych występujących w Galicji Wschodniej zwrócił uwagę na wydarzenia o charakterze lokalnym. W tym celu posłużył się dokumentami przechowywanymi w archiwach Krakowa, Warszawy, Lwowa, Iwano-Frankiwska, Tarnopola. Dążąc do pełniejszego zilustrowania relacji polsko-ukraińskich dołożył wszelkich starań, aby dotrzeć do prasy ukraińskiej oraz polskiej. Posłużył się takimi tytułami jak: „Swoboda”, „Naprzód”, „Hromadskyj Hołos”, „Hajdamaky”, „Wola”, „Prawo Ludu”. Dążąc do obiektywizmu osadził osiągnięte wyniki w perspektywie polskiej oraz ukraińskiej historiografii przedmiotu. Autorowi nie udało się dotrzeć do wszystkich dokumentów. W trakcie prowadzonej kwerendy uzyskał informację, zgodnie z którą studenci ukraińscy w 1902 roku przygotowali ankiety, które rozesłano do właścicieli gospodarstw rolnych oraz do strajkujących. Wspomnianych dokumentów nie znaleziono ani we Lwowie, ani we Wrocławiu. W wydziale rękopisów Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy imienia Wasyla Stefanyka pracownicy przyznali, że dokumenty te zagubiono. Nie udało się również określić skali migracji chłopów polskich z Galicji Zachodniej do Wschodniej w badanym okresie, co było jednym ze sposobów na ograniczanie strajków stosowanych przez właścicieli majątków. Liczne relacje prasy oraz dokumenty archiwalne świadczą o tym, iż zjawisko tego kierunku migracji występowało powszechnie.

Przedłożona dysertacja doktorska ma charakter oryginalny. Autor zwrócił uwagę na kwestie, które do tej pory były pomijane przez licznych badaczy. Autor opisał próby polonizacji Galicji Wschodniej, czego przejawem był np. wzmożony obrót gospodarstwami rolnymi. Kolejnym celem osiągniętym przez autora dysertacji było podniesienie roli duchowieństwa greckokatolickiego w ukraińskim ruchu narodowym. W pracy przedstawiono

liczne sylwetki duchownych tego wyznania. Autor sformułował tezę, zgodnie z którą podziały narodowościowe oraz klasowe nakładały się na siebie, ale równocześnie się krzyżowały. W pracy wymieniono liczne przykłady polsko-ukraińskiej lub ukraińsko-żydowskiej nienawiści, ale równocześnie opisano polsko-ukraińskie lub żydowsko-ukraińskie wspólne zmagania przeciwko szlachcie i administracji krajowej.